

Motion till riksdagen 2024/25:3301

av Birger Lahti m.fl. (V)

med anledning av prop. 2024/25:72 Forskning och innovation på energiområdet för försörjningstrygghet, konkurrenskraft och klimatomställning

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet även bör inkludera att insatserna ska inriktas på områden som bidrar till ett energisystem som bygger på förnybar energi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att styra om den särskilda satsningen på forskning och innovation på kärnkraftsområdet till att i stället bli en satsning på forskning och innovation på området förnybar energi och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör slå fast att de områden som ska ha ett ökat fokus under perioden 2025–2028 ska vara ett resilient och robust energisystem; välfungerande energimarknader mot fördubblad elanvändning och låga elpriser för hushåll och industri som även gynnar investeringsviljan i förnybar energi; kompetensförsörjning och kompetensutveckling; energieffektivisering; ökat nyttiggörande av forskning och innovation i samhället samt prioriterade värdekedjor för elektrifieringen, dvs. förnybar energi, batterier och vätgas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Missriktad satsning på kärnkraft

Propositionen syftar till att energiforskningen ska gå i linje med regeringens energipolitiska inriktningsproposition (prop. 2023/24:105). Vänsterpartiet är starkt kritiskt till regeringens energipolitik och dess inriktning.

För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver vi elektrifiera delar av samhället. När fordonsflottan ska ställas om från fossilberoende till i huvudsak el, samtidigt som tåginfrastrukturen byggs ut och industrins tillverkningsprocesser skiftar till fossilfritt, kommer tillgången till el att behöva öka betydligt; i vissa scenarion förutspås användningen öka mångdubbelt gentemot i dag. Sannolikt innebär denna process den största utbyggnaden av produktion och distribution av el i modern tid i Sverige. Svensk elproduktion behöver ta höjd för att det ska finnas el till elektrifieringen av både industrin och transportsektorn. Det är centralt för att pressa ned utsläppen.

Regeringens ensidiga fokus på kärnkraft riskerar att bli en mycket dyr affär som inte löser framtidens energiutmaningar. Det är en felaktig prioritering som även präglar regeringens inriktning på forskning och innovation på energiområdet. Läs mer i vår följdmotion med anledning av proposition 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning (mot. 2023/24:2845).

Regeringen konstaterar i propositionen att energiforskningen är ett energipolitiskt verktyg som kompletterar andra styrmedel och åtgärder. Vänsterpartiet menar att energiforskningen i stora delar bör ha en annan inriktning.

Vänsterpartiets mål är att Sverige ska uppbära ett hundra procent förnybart energisystem i framtiden där vindkraft, vattenkraft och solkraft tillsammans med bioenergi förser Sverige med energi. Vänsterpartiet vill göra massiva investeringar i förnybar elproduktion. Vi menar att statens satsning på forskning och innovationer bör gå i linje med detta.

Till skillnad från många andra länder är Sverige inte särskilt beroende av fossila energislag för att producera el. Sol-, vind- och vattenkraft hjälper oss att fasa ut kärnkraften. Det är angeläget att Sverige fortsätter att värna sitt fossiloberoende och bygger ut den förnybara produktionen för att klara klimatomställningen.

Det energislag som har störst möjlighet till snabb utbyggnad och med genomgående goda ekonomiska kalkyler är vindkraften. Såväl havsbaserad som landbaserad vindkraft har god potential att bidra till klimatomställningen. En kraftig utbyggnad av havsbaserad vindkraft tillsammans med en väsentligt mer utvecklad vätgasproduktion och vätgaslagringskapacitet, för att på så sätt jämna ut toppar och dalar i elförsörjningen under året, är en förutsättning för att klara elförsörjningen framöver. Samtidigt som kärnkraften förutsätter allt större investeringar för att kunna fortsätta drivas så sjunker investeringskostnaderna för vindkraft och solkraft.

För Vänsterpartiet är kärnkraft inte svaret på ett hållbart och säkert energisystem. Det är inte bara en osäker energikälla, den är också dyr och försvårar omställningen till en förnybar energiproduktion. Det finns inte heller någon säker metod för slutförvaring av det radioaktiva avfallet. Vänsterpartiet vill avveckla kärnkraften och satsa på förnybar energiproduktion. Avvecklingen måste ske i takt med att systemet fungerar utan reservkraft som upprätthålls med fossila bränslen. Balans- och effektfrågan löses bl.a. med lagring av energi från förnybara och säkra energikällor.

I både Tidöavtal och regeringsförklaring slår regeringen och Sverigedemokraterna fast att energipolitiken ska vara teknikneutral, men kärnkraften får samtidigt 400 miljarder kronor i riktade kreditgarantier och ett snabbspår vid tillstånd, och det statliga företaget Vattenfall får direktiv att bygga nya reaktorer. I den här propositionen föreslår regeringen en särskild satsning på forskning och innovation på kärnkraftsområdet om 600 miljoner kronor under perioden 2025–2028, varav 100 miljoner kronor bör gå till pilot- och demonstrationsprojekt redan 2025. Det menar vi är felriktade pengar.

Det ensidiga fokuset på kärnkraft hotar den stora investeringsvilja som finns i såväl land- som havsbaserad vindkraft. Utbyggnad av kärnkraft skapar en inlåsning i ett icke förnybart energislag för många decennier framöver. Regeringens energipolitik är fylld av symbolfrågor men innehåller mycket lite som faktiskt stärker Sveriges energiberedskap och möjlighet att möta det ökande behovet av elektrifiering.

Vänsterpartiet anser inte att regeringens proposition lever upp till de ambitioner om teknikneutralitet man säger sig eftersträva. Man nämner t.ex. uttryckligen kärnkraft som ett av de områden som bör få ett ökat fokus, men varken vind- eller solkraft.

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet bör även inkludera att insatserna ska inriktas på områden som bidrar till ett energisystem som bygger på förnybar energi. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör arbeta för att styra om den särskilda satsningen på forskning och innovation på kärnkraftsområdet till att i stället bli en satsning på forskning och innovation på området förnybar energi. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Områden som bör få ett ökat fokus

Regeringen gör en bedömning gällande vilka områden som bör få ett ökat fokus under perioden 2025–2028. Vänsterpartiet instämmer i vissa delar. En stor utmaning framöver är t.ex. energisystemets resiliens, energilagring och vätgas. Samtidigt saknas fokus på energieffektivisering, förnybar energi och hållbara priser för elkonsumenter. Sammantaget missar man avgörande delar för att bygga ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige.

Ett av de utpekade områdena är välfungerande energimarknader. Sverige har god tillgång till el och har en stadig överproduktion. Vi kan tillgodose det inhemska behovet av el, i de flesta fall med råge. Tyvärr är den nuvarande energimarknadsmodellen ett haveri. Dagens ordning med marginalprissättning på el på en gemensam EU-marknad innebär att det är den dyrast producerade elen som blir prissättande för all el. Systemet är sådant att den el som är billigast att producera förbrukas först. Priset utgår emellertid från vad det kostar att producera den sista kilowattimme som krävs för att möta efterfrågan, alltså den dyraste kilowattimmen. Produktionskostnaden varierar kraftigt mellan de olika energislagen. Vind- och vattenkraft har en klart billigare rörlig produktionskostnad än vad kärnkraft har, och dyrast är kol och olja. De höga elpriserna riskerar att bromsa klimatomställningen eftersom viktiga elektrifieringsprocesser fördröjas. Investeringsviljan kan på sikt hotas av de höga priserna, och i takt med att energiprisernas förutsägbarhet försvåras hotas även planerbarheten för den energitunga industrin. För Sverige innebär sålunda den nuvarande elmarknaden ett sårbart system som försvårar klimatomställningen och drabbar de enskilda hushållen hårt. För att en skyndsam klimatomställning ska lyckas måste den, enligt Vänsterpartiet, med nödvändighet ha ett rättviseperspektiv.

Vänsterpartiet har föreslagit en prisskyddsmodell som innebär att Sveriges fyra elprisområden kvarstår men separeras från den el som går på export. Den exporterade elen blir i praktiken ett femte elprisområde – ”elprisområde utland” – och inbegriper den el som är tillgänglig för export. Rent praktiskt skulle den nya modellen fungera så

att ett pris fastställs för respektive inhemskt elprisområde (så som sker i dag) och ytterligare ett för det utländska elprisområdet. Den stora fördelen är att priset för de inhemska områdena då motsvarar de faktiska behoven: de volymer som är tänkta att användas inom respektive område. Detta innebär betydligt lägre priser för svenska konsumenter samtidigt som exportvolymerna och exportpriserna förblir desamma som i dag. Vi menar att välfungerande energimarknader innebär en marknad där elpriserna hålls låga och länder får ta konsekvenserna för den elproduktion man har byggt upp – inte vinstmaximering för elbolagen.

Regeringen bör slå fast att områdena med ökat fokus under perioden 2025–2028 ska vara följande: ett resilient och robust energisystem, välfungerade energimarknader mot fördubblad elanvändning och låga elpriser för hushåll och industri som även gynnar investeringsviljan i förnybar energi, kompetensförsörjning och kompetensutveckling, energieffektivisering, ökat nyttiggörande av forskning och innovation i samhället, prioriterade värdekedjor för elektrifieringen: förnybar energi, batterier och vätgas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Birger Lahti (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ida Gabrielsson (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)

Cicie Weidby (V)